

Karel de Stoute in Gent

Marc Beyaert signaleert een fout in de inleiding van het artikeltje over de Sint-Antoniusprocessie (GT 2019 nr. 1, p. 39). Het jaartal van de troebelen met de ‘Sint-Lievenszotten’ bij de plechtige intrede van Karel de Stoute, is verkeerd: moet zijn 1467 (Fris, V. *Histoire de Gand*, 2de druk, p. 126-127).

Hij had graag ook nog het rekeningnummer vermeld gezien voor bestelling van zijn recent boek *Rondleiding in de Gentse Sint-Jacobskerk*. Dat kan door storting van 30 Euro (36 voor wie het aan huis wenst te krijgen) op BE74 0011 4992 6007.

Sint-Antoniushof wordt bejaardentehuis

Ludo Collin stuurde ons een tekst van zijn hand verschenen in *Godsdienstige Week* (1983). Hierin wordt uitgelegd hoe het Sint-Antoniusschuttershof een bejaardentehuis werd. We vatten dit samen. Wellicht ging het om een initiatief van voorschepen (burgemeester) Vilain XIII en enkele vooraanstaanden, waaronder bisschop Van Eersel. Deze laatste steunde het initiatief krachtig financieel. In 1777 kon men het eigendom van de schutters huren en in 1795 kopen, waardoor het mogelijk werd het hof definitief te bestemmen voor arme en zieke bejaarden. De verzorging van de ongeveer 170 inwoners gebeurde door leken. Al snel werd een congregatie van ziekenverzorgersters ingericht, die evenwel geen kloostergeloften aflegden. Dat gebeurde pas vanaf 1844 onder invloed van de nieuwe pastoor-directeur Hélias d’Huddegem. Deze begiftigde de stichting rijkelijk, bezorgde de zusters de nodige gebouwen en hun (nu afgebroken) huiskapel tegen de achtergevel op de huidige binnenkoer. Hij schonk kunstwerken en meubilair, niet enkel om hun kapel en de kerk (nu Vincentiuscultuurkapel) te versieren en uit te rusten, maar ook om een ziekenzaal op te trekken voor de bewoners. In 1865 sloeg de cholera hard toe. Hélias zelf, drie zusters en 45 bewoners stierven er aan.

Instrumentenbouwer Mah(i)eu

De vraag in GT 2019 nr. 1 naar documentatie over de (blaas)instrumentenmakers Maheu, lange tijd gevestigd in de Sint-Jacobsnieuwstraat, kan gedeelte-



lijk beantwoord worden. Rony Mahieu schrijft ons dat in dat pand al sinds 1874 een muziekwinkel huist genaamd MAHIEU. Luc Deneys nam in 1986 de winkel over van Mahieu. Dit is dan ook de oudste muziekwinkel van Gent. De redactie ging op zoek in de ‘Wegwijzer van Gent’, een destijds jaarlijks verschijnende handelsgids. Die is vlot raadpleegbaar in de leeszaal van de Zwarte Doos (Archief Gent, Dulle Grietlaan 12, Gentbrugge). De vroegste vermelding daarin dateert uit 1895 bij de ‘Muziekinstrumenten makers’ als K. Mahieu (met i) in de Zalmstraat (Heirnis). Kort daarna als Maheu in de Wijngaardstraat (in die tijd vermoedelijk aan de Reep), maar al in 1905 verhuisde de instrumentenmakerij naar de Sint-Jacobsnieuwstraat. In de ‘Wegwijzers...’ werd in latere jaren steeds de schrijfwijze Maheu gebruikt, maar daar moet men niet teveel achter zoeken: tot ver in de vorige eeuw trok men zich niet al te veel aan van uniforme schrijfwijzen van familienamen. In een volgend GT nummer hopen we enkele toch wel verrassende aspecten van het negentiende-eeuwse muzikleven in Gent te tonen, waarvan de ‘Wegwijzers’ een glimp laten zien.

Louis Gevaert wees ons op een artikel in het jaarboek 2011 van de Oost-Oudburg (p. 222) over de fanfare van Heusden door Michel Vercruyssen en Paul Pas, waarin instrumentenmaker Charles Maheu vermeld staat als dirigent van de Heusdense harmonie omstreeks 1910. Zijn instrumentenhandel in de Sint-Jacobsnieuwstraat had toen een werkhuis bij Heusdenbrug (afb. nr. 1). Men bouwde er de typische instrumenten voor fanfares en harmonieën. Uit alle buitengemeenten kwamen muzikanten er hun instrumenten bestellen. De firma zou tot 60 mensen tewerk gesteld hebben. Deze laatste gegevens staan ook vermeld in het artikel van Pascal Goethals ‘Luc Deneys zet traditie van instrumentenbouwer Maheu verder’ in De Gentenaar (18 jan. 2000, collectie Vliegende Bladen Gent, reeks straten). De vestiging in Heusden lost meteen een probleem op met de 60 werknemers: de meesten onder hen werkten wellicht niet in de Sint-Jacobsnieuwstraat.

Gedenksteen in de kaaimuur van de Schoolkaai

In het artikel over het ‘Nieuw -’ en het ‘Spaans kasteel’ in GT 2019 nr. 6 eindigt het onderschrift van de foto met de gedenksteen in de kaaimuur met de zin ‘Anno 2018 is de tekst opnieuw onleesbaar’. Philip De Roo wijst er op dat dit niet juist is. Naar aanleiding van de voorstelling van de virtuele wandeling door het Spaans Kasteel door de ‘Buren van de Abdij’ op 16/09/2018 werd vooraf, op vraag van ‘De Buren van de Abdij’, de steen door De Vlaamse Waterwegen helemaal ‘opgekuist’ (afb. 2 en 3). Enkel de letters moeten nog eens worden ingeschilderd.



We maken van de gelegenheid gebruik om het laatste boek van de ‘Buren van de Abdij’ aan te prijzen: *Het Spaans Kasteel Gent, van dwangburch tot woonwijk* (2018), te koop in de Sint-Baafsabdij op zondagnamiddag van 21/04 tot 03/11, in Herberg Macharius en in de Gentse boekhandels.

De virtuele Spaans Kasteel-wandeling kan gratis worden overgeladen (gedownload) van de website van de Buren van de Abdij.

Verzamelaarsclub De Draak

Marc Hanson las nog eens het tekstje ‘Verzamelaarsclub De Draak stelt zich voor’ (GT 2018 nr. 6, p. 385) en het volgende moest hem van het hart.

(Kunst)historici, archeologen en vooral archivariissen distantiëren zich nogal eens van verzamelaars. Volgens hen zijn hun activiteiten teveel gericht op de fanatieke jacht op het ultieme of ontbrekende object. Ook commercie, kopen en verkopen, spelen in hun ogen een te grote rol. Het chronologisch, alfabetisch of thematisch klasseren van de verzamelaar vloekt bovendien met het respect voor de oude orde en de inzicht biedende ordeningsarbeid van de archivaris.

Uit de G.T. tekst ‘Gentse verzamelaarsclub De Draak zich voor’ blijkt dat die distantie vaak niet terecht is. Heel wat leden van De Draak – en uiteraard van andere soortgelijke clubs – zijn actief in de heemkunde en de stads- of streekgeschiedenis. Dat vindt uiteraard zijn weerslag in de aard van hun verzameling. We denken dan aan geboortekaartjes, doods- of bidprentjes, nieuwjaarsbrieven, adreskaartjes, post- en prentbriefkaarten et cetera. Vanzelfsprekend vinden genealogische en andere vorsers in zulke verzamelingen allerlei biografische aanknopingspunten. Maar ook onderzoekers van mentaliteitsgeschiedenis komen hiermee aan hun trekken. Welke maatschappelijke functie vervulde bijvoorbeeld het doodsprentje? Waarom leggen mensen die collecties aan? Hoe worden ze geklasseerd en bewaard? Over een periode van een paar eeuwen en meer tonen ze evoluerende visies en praktijken inzake ziekte, (on)sterfelijkheid, leven en dood, rouw en zingeving. Bij de productie van de prentjes (opstellen, drukken, verspreiden) kunnen ook iconografie en vormgeving uitgebreid worden onderzocht. Ze kunnen ook bijdragen aan het historisch onderzoek van sacramentsbeleving, liturgische praktijken, gebeds- en geloofsrituelen en devoties.

Al deze en nog meer vragen en onderzoeken kunnen alleen worden beantwoord/uitgevoerd bij grotere hoeveelheden gespreid over een ruime periode. Verzamelaars zoals de leden van De Draak maken dit mogelijk. Onlangs ver-

wierf KADOC in Leuven de privécollectie doodsprentjes (ca. een half miljoen) van Antoon Charles Van Ooteghem (°1932), die ze in 1968 overnam van zijn vader Gaston uit Kortrijk, die ermee begonnen was (KADOC nieuwsbrief 2018/3-4, p 10-11). André Verbeke was een vergelijkbare gepassioneerde verzamelaar en Christiane Van Winckel verzorgt sinds jaar en dag de collectie ‘Van Wieg tot Graf’ in het DSMG, Begijnhof, Sint-Amandsberg. Ze zetten hiermee een sterke Gentse traditie voort. Denken we maar aan de Vliegende Bladen, bewaard in de bibliotheek van de UGent.

De Draak stimuleert haar leden om hun verzamelingen open te stellen en actief mee te werken aan tentoonstellingen en publicaties. Op die manier kan ook een breed publiek kennis maken met vaak unieke of zeldzame stukken, en hun betekenis en waarde voor de geschiedenis. Auteurs van bijdragen in (Gentse) tijdschriften of boeken vinden bij verzamelaars vaak ook interessante illustraties om hun betoog kracht bij te zetten of voor de lezer duidelijker te maken. G.T. biedt hiervan al vele jaren goede voorbeelden.

Tot zover Marc Hanson, zelf historicus.

Plafondschilderij in het Gentse stadhuis

D. Bauwens en B. Billiet vragen zich af wat de betekenis is van het randschrift ‘UNUS SOLUS EX VANA DEORVM ICONE QVAERATVR’ op een plafondschildering in het Gentse Stadhuis (vroegere Trezorrie, nu Rekenkamer genoemd). Hierin zijn een aantal groter weergegeven hoofdletters duidelijk te zien. We geven ze hier gemerkt weer. Dit kan vertaald worden als ‘Slechts één moet gezocht worden uit de holle/ijdele/illusoire afbeelding van goden’. Met die éne bedoelt men hier uiteraard de éne en dezelfde god van de monotheïstische godsdiensten, van joden, christenen en moslims.

Onze correspondenten zien er een chronogram of jaarvers in: een tekst waarin een jaartal verscholen zit. Dat getal wordt gevormd door de groter of in rood weergegeven hoofdletters van een spreuk of citaat, die kunnen gelezen worden als Romeinse cijfers. De U wordt hierbij gelijkgesteld aan V en betekent dus 5. De andere in het plafondschilderij voorkomende cijfers zijn M (1000), D (500), C. (100), L (50), X (10) en I (1).

De redactie legde dit voor aan specialiste Christiane Van Winckel. Die bevestigde dat het inderdaad om een chronogram gaat en las, middels enkele correcties op wat door de vraagstellers gesuggereerd werd, het jaartal 1696 (1000 + 500 + 100 + 50 + 10 + (7x5 = 35) + 1). Dit klopt perfect met wat Frieda Van Tyghem vermeldt in het standaardwerk *Het Stadhuis van Gent* (Kon Academie-



mie Brussel, 1978, deel 1, p. 305, met een afb. op p. 482). Ze geeft er bij aan dat het schilderij door Jan van Cleef en zijn leerlingen inderdaad vervaardigd werd in 1696. Goed herkenbaar is de gevleugelde Hermes, god van de handel, met als attributen beurs en slangenstaf. In de achtergrond Neptunus met zijn drietand en nog enkele mindere goden.

Mogen we hieruit concluderen dat bezoekers aan de stedelijke trezorie aangezet werden om geld en (zee)handel niet hoog te achten, zeker niet te aanbidden? Of diende het randschrift alleen maar als excuus om die mooie en boeiende heidense godenwereld toch te mogen uitbeelden? En uiteraard ook om de geleerdheid van de in de trezorie zetelende heren te illustreren en daarmee de bezoekers te imponeren.

Cultureel avondsalon met na de lezing, informeel gesprek en culinaire omkadering (Editie 2019)

Een initiatief van de Heemkundige en Historische Kring Gent in samenwerking met de Koninklijke Bond van Oost-Vlaamse Volkskundigen en Van Crombrughe's Genootschap in het Gentse Van Crombrughe's Genootschap, Huidevetterskaai 39, Gent, 20.30 uur. Toegang € 5 (gratis voor leden). Meer op www.kbov.be, info@kbov.be en facebook.

Hierbij de laatste twee lezingen van Luistervink 2019.

Christoph Moonen (op 10/05/2019)

Een andere kijk op psychose. In deze presentatie geeft Christoph Moonen een inleiding over hoe het fenomeen van de waan binnen psychose kan functioneren. Vandaag worden waanconstructies in de wereld van de psychiatrie nog vaak gezien als pathologische uitwassen die snel moeten worden afgebroken. Nochtans zijn er aanwijzingen dat de waan ook een eigenzinnige oplossingspoging kan betreffen om met een onmogelijke situatie om te gaan en als zodanig best net gerespecteerd wordt.

Kris De Boel (op 14/06/2019)

Late oudheid: de clash tussen Grieks polytheïsme en christelijk monotheïsme. In de 4de eeuw na Christus werd het polytheïsme van de Grieken verdrongen door het monotheïsme van de christenen: een overgang van één beschaving naar een andere. Christelijke filosofen en theologen uit de 4de eeuw beschouwden de Griekse mythologie vaak als een verwerpelijk product van de menselijke fantasie, en stelden daar de heilsboodschap van de christelijke God tegenover. Vele niet-christelijke filosofen bleven anderzijds het oude polytheïsme verdedigen.

We bekijken enkele getuigenissen uit die eeuw (christelijke, zoals van Augustinus, Gregorius van Nyssa,...; niet-christelijke, zoals van Julianus de Afvallige,...) waarin de auteurs uitspraken doen over het fantasiegehalte of realiteitsgehalte van de Griekse mythen. Op die manier proberen we zicht te krijgen op de enorme cultuurverschuiving die er in de 4de eeuw heeft plaatsgevonden.